

Älgstammens ålderssammansättning och reproduktion i Ankarsrum

Foto: Magnus Nyman

September 2005

Rapporten är beställd av:
Sveaskog
Västerviks Södra JVK

Bakgrund

Som ett led i att skapa förutsättningarna för en lokal älgförvaltning enligt moderna principer har jägarna i Västervik Södra JVK samlat data om bl a ålder och reproduktion från fällda älgar sedan 1997. Insamlingsområdet har sin tyngdpunkt kring Ankarsrum och kommer därför att kallas så fortsättningsvis i texten. I rapporten presenteras dels ett samlat resultat från alla åren och dels specifikt för jaktåret 2004/2005.

Fördelen med att upprätta större förvaltningsområden och samla data från dessa är:

- att jägare och markägare erbjuds bättre underlag när avskjutningsplaner skall upprättas.
- att säkrare kunna följa utvecklingen i åldersfördelning, kalvproduktion, slaktvikter och hornutveckling.
- att bygga älgförvaltningen på en biologiskt mer korrekt grund.

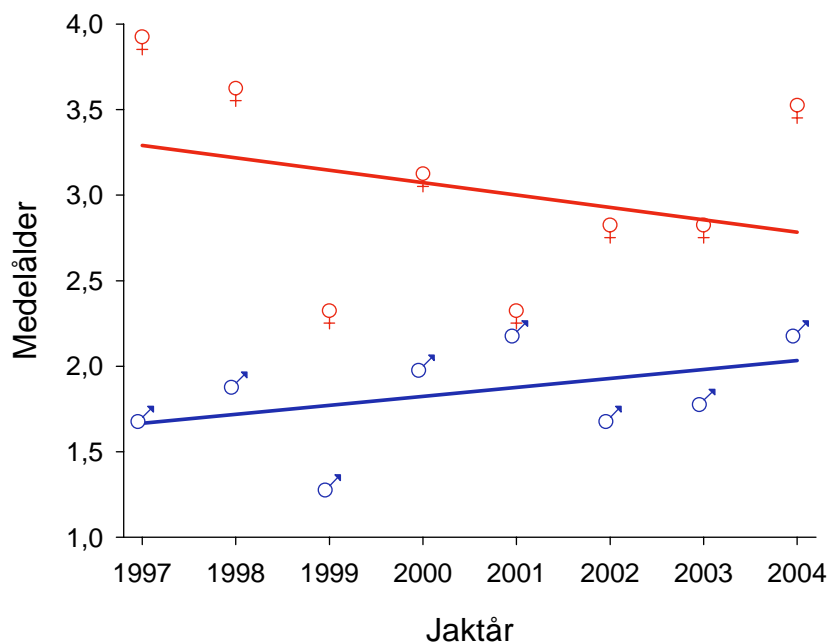

Beskrivning av älgstammen i Ankarsrum

Resultaten från säsongen 2004/2005 baseras på analyser av 68 älgar som fälldes i området. Allt insamlat material för enskilda älgar redovisas separat i slutet av rapporten med hänvisning till respektive jaktlag. För ett antal älgar är inte uppgifterna helt kompletta och de måste därför uteslutas från vissa beräkningar (se Appendix 1). Exempelvis saknas käkar från vissa jaktlag. Vi har därför koncentrerat analyserna till de älgar där vi gjort åldersanalyser.

Tabell 1 ger en sammanställning av medelvärden för slaktvikter, reproduktion och åldrar. Av tabellen framgår att medelåldern bland älgkorna i Ankarsrum genomsnittligt är högre jämfört med tjurarna (3,1 år mot 1,8 år). Detta är ett vanligt förhållande i de flesta områden

Tabell 1. Utveckling av medelåldrar, slaktvikter, reproduktion och taggantal bland älgarna i Ankarsrum under åtta år.									
Jaktår:	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Medel
<i>Kor:</i>									
Medelålder utan kalv (år)	3,9	3,6	2,3	3,1	2,3	2,8	2,8	3,5	3,1
Slaktvikt utan kalv (kg)	156	145	132	161	141	136	139	154	145
Slaktvikt kalvar (kg)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reproduktion (ägg/ko)	1,15	0,87	0,67	0,78	0,36	0,83	0,34	0,69	0,83
<i>Tjurar:</i>									
Medelålder utan kalv (år)	1,7	1,9	1,3	2,0	2,2	1,7	1,8	2,2	1,8
Slaktvikt utan kalv (kg)	129	146	151	169	155	161	149	172	154
Slaktvikt kalvar (kg)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Taggantal	3,3	3,7	4,0	3,6	4,2	3,4	3,6	3,8	3,7

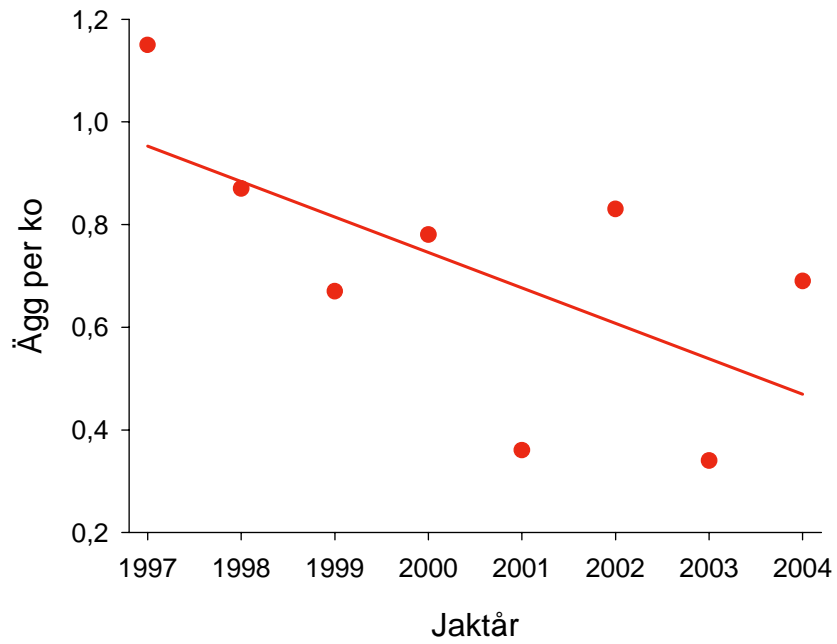

Figur 1. Åldersutvecklingen bland vuxna kor (röda symboler) och tjurar (blå symboler) i Ankarsrum under de sju senaste jaktåren (1998 – 2004).

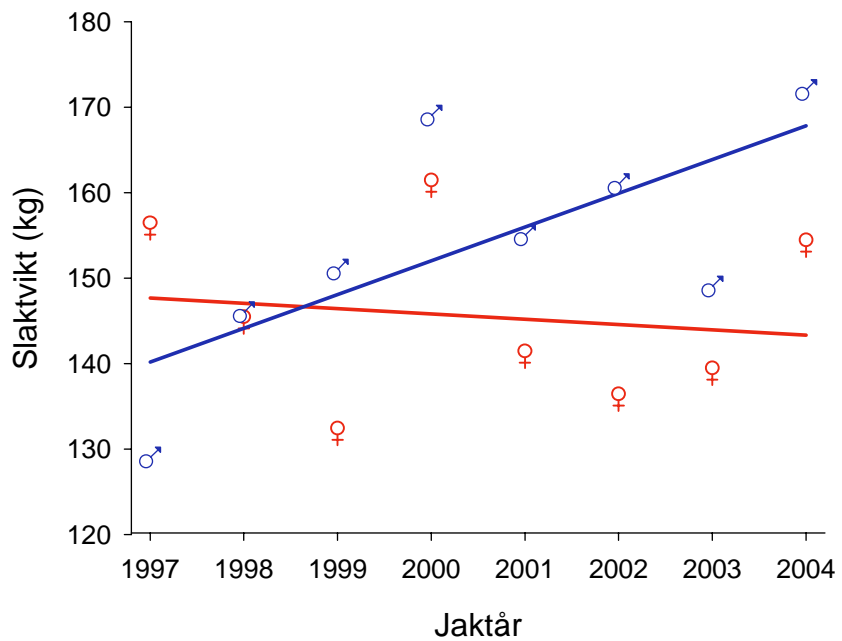
i Sverige. Medelåldern hos båda könen är dock ovanligt låg (fig. 1) och har varierat mellan åren kring ett relativt stabilt medelvärde.

Den genomsnittliga reproduktionen (fig. 2), mätt som antalet utstöta ägg, är i nivå med flera andra områden vi gjort liknande analyser i. Variationen mellan åren är säkert påverkad av slumpvariationer i ett ganska litet material som detta är (relativt få kor). Man skall därför vara försiktig med att tolka enskilda års äggproduktion bland korna. Det är därför viktigt att man i framtiden samlar in uppgifter från så många kor som möjligt i Ankarsrum. Det gäller även de kor som fälls så sent på säsongen att de har foster. Det är viktigt att fosteruppgifter noteras samtidigt som äggstockar sparas för analys.

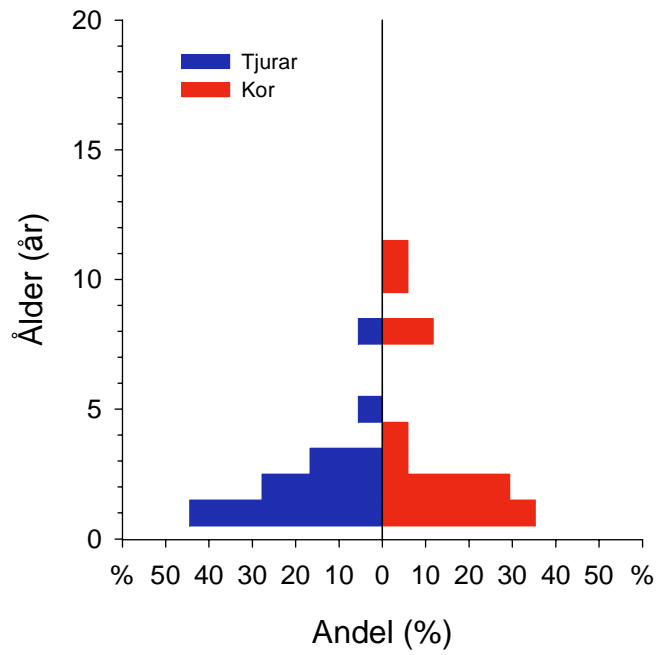
Det finns inga tydliga trender vad gäller vikter bland de vuxna djuren (fig. 3). Kalvarna, som egentligen är en bättre indikator på t ex fodertillgång än vuxna, saknar vi data från. Det är därför önskvärt att

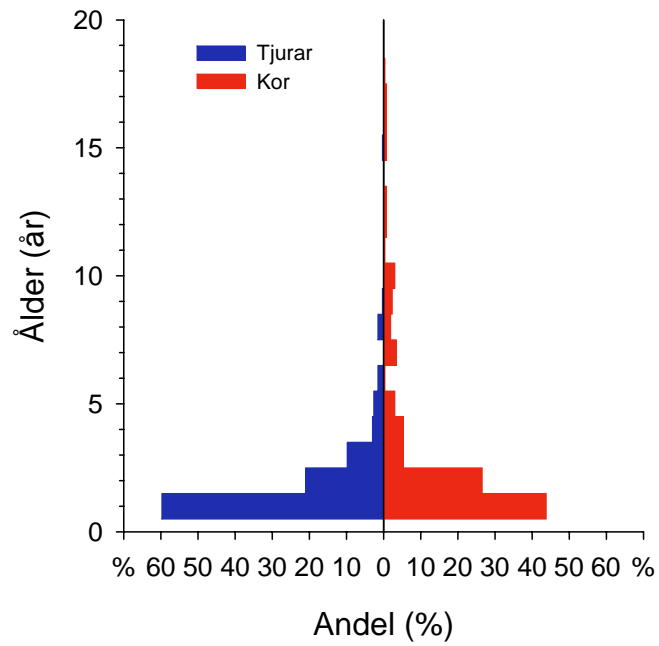
Figur 2. Reproduktionsutvecklingen mätt som medelantal gulekroppar bland älgkorna i Ankarsrum under de sju senaste jaktåren (1998 – 2004).

Figur 3. Slaktviktsutvecklingen mätt som medelvikt bland vuxna kor (röda symboler) och tjurar (blå symboler) i Ankarsrum under de sju senaste jaktåren (1998 – 2004).

Figur 4. Åldersfördelningen bland fällda älgar i Ankarsrum för jaktåret 2004.

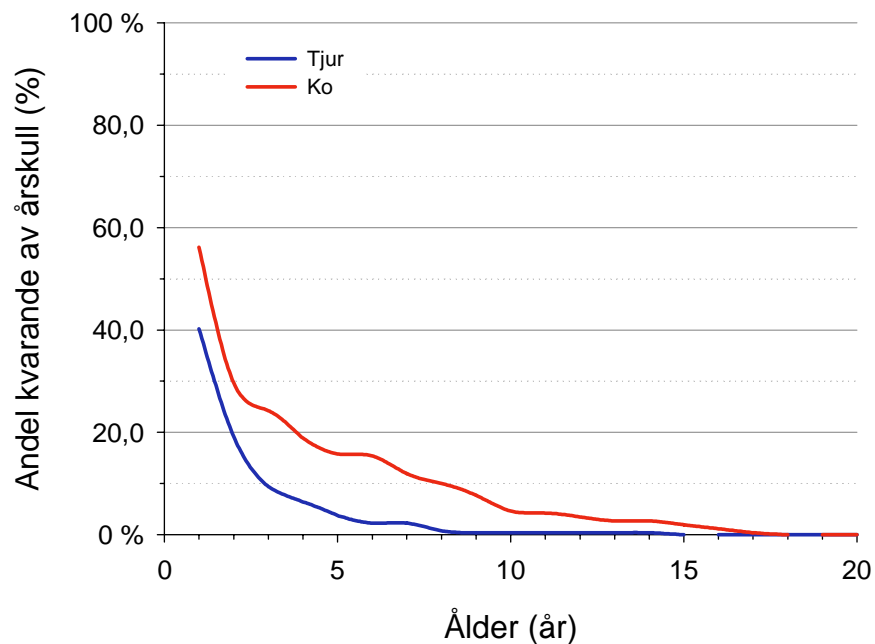

Figur 5. Sammanlagda åldersfördelningen bland fällda älgar i Ankarsrum för jaktåren 1998 - 2004.

det samlas in kalvvikter årligen. Bästa sättet att göra detta är att använda sig av databasen ÄlgBas™. Där kan jaktlagen direkt lägga in uppgifter från varje fälld älg. Uppgifterna lagras automatiskt och resultaten från blir tillgänglig för alla och rapporter sammanställningar kan enkelt tas fram.

Ålder

Den lägre medelåldern i tabell 1 bland tjurarna i Ankarsrum återspeglas också i åldersfördelningen. Under jakten år 2004 var drygt 70 % av alla fällda handdjur ett eller två år gamla då de sköts, vilket är ovanligt mycket (ofta utgör dessa åldersgrupper ca 40-60 % av de skjutna handdjuren). Det finns inga riktigt gamla tjurar i det insamlade materialet från säsongen. Förhållandet är allmänt och beror till stor del på ett långvarigt, hårt jakttryck på tjurar i Ankarsrum. Den hittills äldsta tjuren vi analyserat i Ankarsrum var en 15-årig individ, vilket är mycket ovanligt. Föregående höst (2004) fälldes det inga tjurar som var äldre

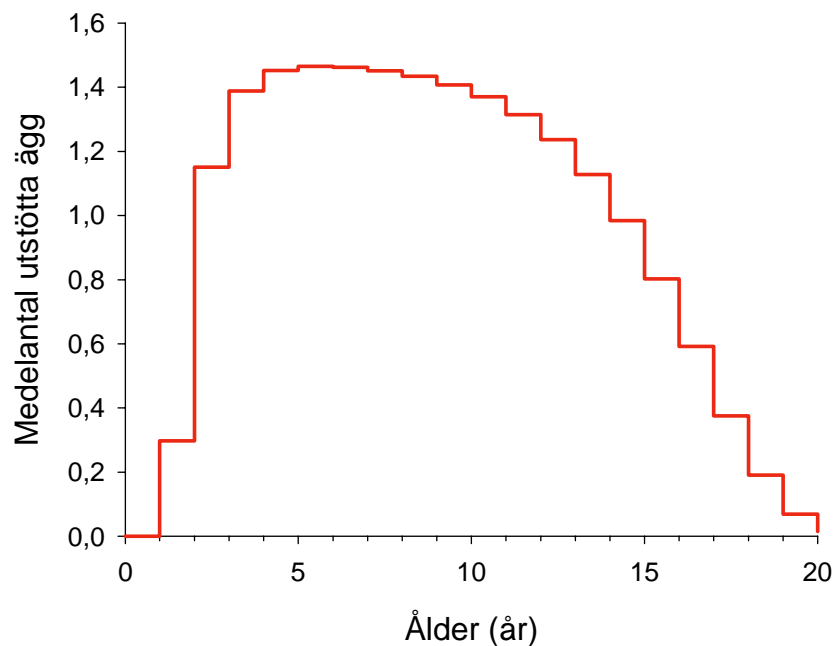
Figur 6. Andel överlevande älgar till en viss ålder i Ankarsrum sammantaget för jaktåren 1998 - 2004.

än 8 år gamla. I det flesta områden skjuts ytterst sällan tjurar över 10 år numera.

Bland korna var åldersfördelningen annorlunda jämfört med tjurarna. Ettåringarna var färre medan de äldre djuren var betydligt fler än bland tjurarna. Återspeglar materialet det som verkligen skjuts visar det på att jakttrycket fördelas ut på fler årsklasser bland korna jämfört med tjurarna. Det är ganska vanligt att det årligen fälls kor som är mellan 10 – 20 år gamla (i år fälldes bl a en 13-årig ko). Till skillnad från tjurarna beror detta på att man är försiktig med att skjuta vuxna hondjur (figur 4 och 5).

Med hjälp av åldersfördelningarna i figur 3 är det också möjligt att hjälpligt räkna fram en överlevnadskurva (figur 6). Genom tjurarnas höga dödlighet i ung ålder minskar andelen kvarvarande tjurar snabbt vid högre åldersklasser och vid fem års ålder finns mindre än 5 % kvar av en årskull (figur 6). Detta är den viktigaste anledningen till varför det har blivit ovanligt att man fäller stora tjurar med troféhorn. Det är alltså få tjurar som lyckas överleva till kapital ålder i Ankarsrum. För korna är motsvarande siffra ca 16 % (figur 4), vilket också är ovanligt lågt i jämförelse med många älgstammar vi undersökt.

Följer man åldersfördelningen årligen kan man med tiden se om förändringar i avskjutningen påverkar sammansättningen. Om man löpande samlar åldersdata på ett korrekt sätt kan man sedan rekonstruera stammen genom att räkna ut hur många älgar som fanns i området under olika år och därmed kan man beräkna hur många kalvar som fötts.

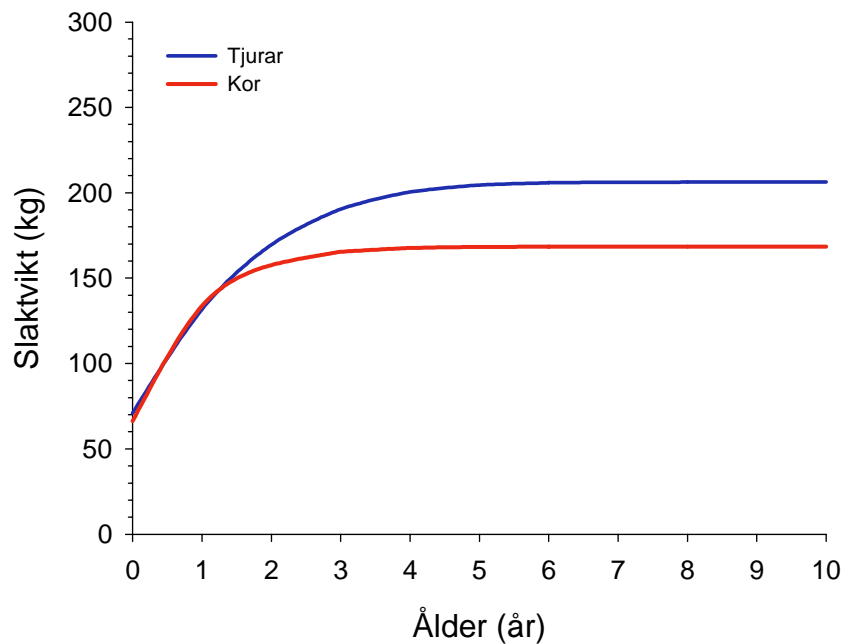

Figur 7. Älgornas åldersberoende reproduktion i Ankarsrum

Reproduktion

Åldersfördelningen ger en vägledning för beräkning av den åldersberoende reproduktionen i Ankarsrum. Åldersfördelningen blir därmed en viktig faktor att ta hänsyn till, om exempelvis avskjutningen skall beräknas med avancerade beräkningsmodeller.

Åldersberoendet i reproduktionen bland älgkorna i Ankarsrum är tydligt. Relativt många kvigor i materialet har gått i brunst (ca 30 %). Redan som tvååringar är korna högproduktiva. Eftersom ungdjuren är talrika, påverkar de populationens genomsnittliga reproduktion avsevärt. I motsats till kvigor producerar många vuxna kor två ägg i Ankarsrum.

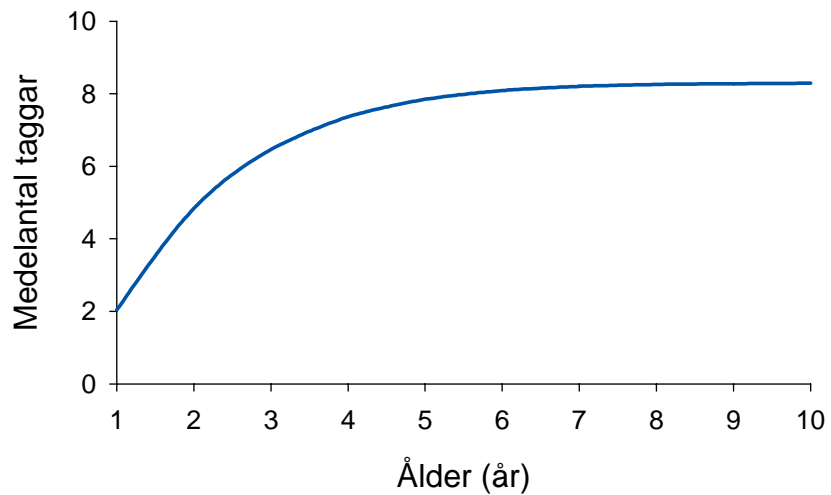
Figur 8. Genomsnittlig slaktvikt för tjurar (blå linje) och kor (röd linje) och dess åldersberoende.

Figur 7 visar en genomsnittlig utvecklingskurva där uppgifter från flera årsklasser vägts samman. Detta har gjorts eftersom materialet från flera årsklasser statistiskt sett är litet och därmed skulle orsaka oönskade slumpvariationer. Modellen över fruktsamhetsutvecklingen blir därför översiktlig, men blir allt bättre ju mer data man samlar in. Därför är det lämpligt att samla data från flera år och lägga ihop dessa.

Vikt

Tjurarna är i genomsnitt något tyngre i jämförelse med korna i Ankarsrum (figur 8). Anledningen till att könen ändå väger ganska lika förklaras delvis av åldersfördelningen, d v s det finns och skjuts mycket unga (och lätta) tjurar och kor där skillnaden i vikt är liten. De kapitala tjurarna väger emellertid mer än ca 200 kg i genomsnittlig slaktvikt. Bland de äldre djuren finns det dock få viktuppgifter. Vi vet därför inte hur tunga riktigt gamla tjurar kan bli i Ankarsrum. Korna stannar av i viktutvecklingen vid tre års ålder och håller därefter en genomsnittlig vikt på knappt 170 kg, vilket är ungefär lika som i de flesta områden i denna del av landet. Korna väger således i genomsnitt minst 30 kg mindre än tjurarna som vuxna utifrån detta material.

Kalvvikter är speciellt intressanta eftersom de ofta återspeglar stammens kondition bättre än vuxna älgar. Som tidigare nämnts saknas tyvärr data från denna grupp i Ankarsrum. Försök därför att årligen samla data från kalvar. Det är då viktigt att vara noga vid vägningen eftersom tillståndsutvecklingen för populationen i Ankarsrum snabbare kan upptäckas, via eventuella förändringar i kalvvikter mellan år. Sådana förändringar kan snabbare ge fingervisningar om ändrade förhållanden i exempelvis födotillgång eller förändringar i populationstäthet. Väg

Figur 9. Medelantal taggar och dess åldersberoende.

därför med vågar. Gissa eller skatta inte vikten på basis av något annat kroppsmått.

Horn

Hornutvecklingen, mätt som antalet taggar, är ungefär som andra områden i denna del av landet (figur 9). Materialet är dock alltför litet för att beskriva hornutvecklingen bland de äldre tjurarna. Uppenbarligen kan vuxna tjurar i Ankarsrum utveckla skovelhorn. Det finns dock ett fåtal tjurar som blir så gamla (se figur 3) på grund av det hårda jakttrycket. Jakten på tjurar i Ankarsrum förefaller vara relativt slumpmässig (inget medvetet urval eller taggregler).

Foto: Magnus Nyman

Sammanfattning

Älgpopulationen i Ankarsrum är utsatt för en hårt styrd avskjutning med avseende på antal och kön. Det gör att andelen tjurar hålls relativt låg och med den en låg medelålder. Även om kornas medelålder är högre än för tjurarna styrs den av jakttrycket. Den höga andelen ettåriga älgar i avskjutningen antyder att jakten i stor utsträckning upprätthålls tack vare årlig rekrytering av ungdjur (som föregående vinter var kalvar).

Det är oklart hur älgstammen utvecklas för närvarande eftersom det saknas uppgifter från inventeringar. Genom att samla olika inventeringsdata från t ex Älgobs, spillningsräkning, flyginventeringar m.m. kan vi göra godtagbara skattningar av hur älgstammen har utvecklats de senaste åren samt gör prognoser för hur stammen kan utvecklas vid olika jakttryck.

För att kunna bedriva en effektiv älgförvaltning under ovanstående förhållanden är ett bra faktaunderlag en förutsättning. De resultat som redovisas i rapporten är viktiga i det fortsatta förvaltningsarbetet. Information som hur många kalvar som produceras och hur dödligheten fördelas bland tjurar, kor och kalvar, gör det möjligt att prognostisera älgstammens utveckling. Kombinerat detta med en korrekt genomförd flyginventering och välrapporterad Älgobs, som ger uppgifter om hur många älgar det finns i området samt hur dessa fördelas över kön och åldersklasser, är utgångspunkten för lyckad älgförvaltning den bästa möjliga. Kompletteras datamaterialet från Ankarsrum med noggranna uppgifter om kalvvikter och hur dessa utvecklas i framtiden kan man också få information om hur födotillgången utvecklas i området.

Tänk på att beräkningen av höstens avskjutning behöver ett konkret mål för den önskade vinterstammens sammansättning och täthet!

Arbetet har utförts av:

Svensk Naturförvaltning AB

PI 5260

SE-711 98 RAMSBERG

0581-660970, 0304-21702

info@naturforvaltning.se

www.naturforvaltning.se

Appendix 1

OMRÅDE	UPPGIFTSLÄMNARE	ÄLG NR.	DATUM	KÖN	ÅLDER	SLAKTVIKT	ÄGGSTOCK 1	ÄGGSTOCK 2	UTLÄGG	TAGGAR	ANMÄRKNING
Ankarsrum	Storängen/Eriksberg	LV 6-9-04	2004-11-07	tjur	1	120			55	4	
Ankarsrum	Lervik 1:1	LV 7-10-04	2004-10-10	tjur	2					8	
Ankarsrum	Rumhalt	LV 9-14-04	2004-11-08	ko		168					
Ankarsrum	Rumhalt	LV 9-13-04	2004-10-30	ko	2	170					
Ankarsrum	Sandhorva	LV 12-17-04	2004-10-12	ko		170					
Ankarsrum	Nynär	LV 14-20-04	2004-10-12	ko		140					
Ankarsrum	Hultserum	LV 15-23-04	2004-10-16	ko	2	160					
Ankarsrum	Toppetorp	LV 16-24-04	2004-10-15	ko	8	186					
Ankarsrum	Toppetorp	LV 16-26-04	2004-11-06	ko	2						
Ankarsrum	Falsterbo ÄO	F2-151-04	2004-10-28	tjur	8	220			95	9	
Ankarsrum	Glabo	F4-153-04	2004-11-06	tjur	1				57	4	
Ankarsrum	7 Bohult	F7-157-04	2004-10-12	tjur	2	158			73	4	
Ankarsrum	Österhult	F10-160-04	2004-10-13	tjur	1	165				4	
Ankarsrum	Slätmo	F15-166-04		tjur	1				42	2	
Ankarsrum	Slingsö 18	F18-169-04	2004-10-11	tjur	1	147				3	
Ankarsrum	Österbo	F19-171-04	2004-10-16	tjur	1	149				2	
Ankarsrum	Österbo	F19-172-04	2004-11-13	tjur	2	156			80	6	
Ankarsrum	Iderhult	F21-175-04		tjur	1	94			47	2	
Ankarsrum	Iderhult	F21-174-04		tjur	8	204			78	5	
Ankarsrum	Västerviks Jaktklubb	F22-176-04	2004-10-15	tjur	1	155			62	2	
Ankarsrum	Västerviks Jaktklubb	F22-177-04	2004-10-11	tjur	1	153			58	2	
Ankarsrum	Stjärnberg Lag 23	F23-178-04	2004-10-11	ko	1	120					
Ankarsrum	Totebo Jaktlag	TT-01-04	2004-10-12	tjur	1	105				2	
Ankarsrum	Totebo Jaktlag	TT-02-04	2004-10-13	ko	2	205	0	1			har ej haft kalv
Ankarsrum	Slisshult	TT-Gissebo-04	2004-10-11	ko	8	160	1	1			har ej haft kalv
Ankarsrum	Kronoborgs	TT-Kronoborg-04	2004-10-13	ko	1	126	0	0			har ej haft kalv
Ankarsrum	Kronoborgs	TT-2Kronoborg-04	2004-10-30	tjur	3	184					
Ankarsrum	Näs Jaktklubb	TT-Näs1-04	2004-10-15	ko	1	124	0	0			Har mjöktänder kvar, har ej haft kalv
Ankarsrum	Näs Jaktklubb	TT-Näs2-04	2004-11-13	tjur	1	114			40	2	
Ankarsrum	Gissebo Nästehult	TT-Näskhult-04	2004-10-11	ko							
Ankarsrum	Storängens Jaktklubb	TT-Storäng-04	04-09-**	ko	10	168					Ej livmoder
Ankarsrum	Haga-Ringsfall	VT-255-04	2004-10-15	ko	1	130	0	0			Har ej haft kalv
Ankarsrum	Hallingeberg V	VT-256-04	2004-10-15	ko	1	132	0	0			Har ej haft kalv
Ankarsrum	Hallingeberg V	VT-257-04	2004-10-16	ko	3	176		1			Har haft kalv, 1 äggstock saknas
Ankarsrum	Hallingeberg V	VT-258-04	2004-01-16	tjur	2	215				5	
Ankarsrum	Skutterstad	VT-265-04	2004-01-16	tjur	3	195				6	
Ankarsrum	Trästad, Blackstad, Västervik	??	2004-10-15	tjur	3	228			91	7	
Ankarsrum	Horns	??	2004-10-16	ko	1	130	0	0			
Ankarsrum	Horns	??	2004-10-16	tjur	3	212			80	4	
Ankarsrum	Rumma	LÖ-Rumma1-04	2004-10-11	tjur	2	162			42	2	
Ankarsrum	Mörghult	LÖ-Mörghult	2004-10-11	tjur	1	130				2	
Ankarsrum	Dröppstad/Kälkerstad	LÖ-Dröppstad	2004-10-14	tjur	1						
Ankarsrum	Vennbjörke, V-by	??	2004-10-16	tjur	5	196			82	7	
Ankarsrum	Norrlandet, Lofta Gamleby	??		tjur						3	
Ankarsrum	??	??		tjur	2				68	4	
Ankarsrum	Satvik, Döderhult, Oskarshamn	??	2004-10-12	ko	2	162	0	0			
Ankarsrum	Östra Eknö	Ö Eknö	2004-10-16	tjur	2					2	
Ankarsrum		LV 1-1-04	2004-10-11	tjur	2					4	
Ankarsrum		LV 2-2-04	2004-11-14	ko	4	144					

Appendix 1 (forts.)

OMRÅDE	UPPGIFTSLÄMNARE	ÄLG NR.	DATUM	KÖN	ÅLDER	SLAKTVIKT	ÄGGSTOCK 1	ÄGGSTOCK 2	UTLÄGG	TAGGAR	ANMÄRKNING
Ankarsrum		LV 4-5-04	2004-10-16	tjur	2	184			58	5	
Ankarsrum		LV 4-6-04	2004-10-16	tjur	1	204			35	2	
Ankarsrum		LV 4-7-04	2004-10-17	tjur		120				2	
Ankarsrum		LV 5-8-04	2004-10-16	tjur		142				2	
Ankarsrum		LV 8-11-04	2004-10-14	tjur	2					6	
Ankarsrum		LV 9-12-04	2004-10-17	tjur	3				88	6	
Ankarsrum		LV 11-16-04	2004-10-12	tjur	1	160			67	4	
Ankarsrum		LV 14-19-04	2004-10-11	tjur	1	160			48	4	
Ankarsrum		LV 15-21-04	2004-10-15	tjur		128			52	2	
Ankarsrum		LV 15-22-04	2004-10-14	tjur	5	245			102	11	
Ankarsrum		LV 16-25-04	2004-10-23	tjur					30	3	
Ankarsrum		LV 17-27-04	2004-10-16	ko	11	175					
Ankarsrum		LV 19-29-04	2004-10-12	tjur	3	220			78	6	
Ankarsrum											
Ankarsrum		Sandhorva			2						
Ankarsrum		Dalsjö Örjan C			2						
Ankarsrum		Nästeshult 1			7						
Ankarsrum		LV 2?-14-04			3						